

संरक्षण व संवर्धनाचा उद्देश :

किनारपट्टीवरील पाहणीमध्ये पूर्वीच्या तुलनेत विणीसाठी किनाऱ्यावर येणाऱ्या कासवांची संख्या खूपच कमी झाल्याचे दिसून आले आहे. तसेच त्यांची संख्याही झपाट्याने कमी होत आहे असल्याचा तज्ज्ञांनी अंदाज व्यक्त केला आहे. त्यामुळे सागरी जैवविविधतेचा महत्त्वाचा घटक असून सागरी पर्यावरण स्वच्छ करण्याचे अत्यंत महत्त्वाचे काम सागरी कासवे करीत असतात. तसेच मत्स्य दुष्काळ परिस्थितीमध्ये सागरी पर्यावरण उत्तम राहणे गरजेचे असल्याने सागरी कासवांचे संरक्षण व संवर्धन करणे अतिशय गरजेचे आहे.

ऑलिव्ह रिडले कासवांचा वन्यजीव (संरक्षण) अधिनियम १९७२ अन्वये अनुसुचि-१ मध्ये समावेश करण्यात आला आहे. तसेच कासवांची अंडी घालण्याची जागा ही सीआरझेड कायद्यान्वये संरक्षित करण्यात आली आहे. सागरी कासवांची हत्या करणे, त्यांची अंडी पळविणे अगम्य कोणत्याही प्रकारे त्यांना इजा करणे व त्यांना धोका पोहोचेल असे वर्तन करणे इ. बाबींचे ऊल्लंघन केल्यास जबर शिक्षेची तरतूद करण्यात आली आहे.

आम्हालाही या जीवसृष्टीत स्थान आहे, कृपया याचा विसर पडू देऊ नका.
आमची हत्या करू नका, आम्हालाही जगू द्या.

वन विभाग – चिपळूण (रत्नागिरी)

मार्कंडी पेट्रोल पंपाजवळ, चिपळूण, ता. चिपळूण, जि. रत्नागिरी, फोन : ०२३५५-२५२८०४

संकल्पना : विकास जगताप, सुरेश वरक | मांडणी : रमण कुलकर्णी | छायाचित्रे : सुरेश वरक, नागेश दसरदार, वरद गिरी

वन विभाग – चिपळूण (रत्नागिरी)

सागरी कासवांचे संरक्षण व संवर्धन

Lepidochelys olivacea

सागरी जैवविविधता ही आपली राष्ट्रीय संपत्ती आहे, त्याचे संरक्षण व संवर्धन आपले आद्य कर्तव्य आहे.

सागरी कासवांचे संरक्षण व संवर्धन

Lepidochelys olivacea

भारतीय समुद्री किनाऱ्यावर आढळणाऱ्या ऑलिव्ह रिडले, ग्रीन टर्टल, हॉक बिल व लॉगर हेड या चार जातींच्या पश्चिम किनारपट्टीवर रत्नागिरीच्या समुद्रकिनारी प्रामुख्याने ऑलिव्ह रिडले जातीचे सागरी कासव आढळते. सागरी कासव हे जास्त करून उष्ण व समशितोष्ण कटिबंधातील समुद्राचे ठिकाणी राहणे पसंत करतात. सागरी कासवांच्या नेहमीच्या खाद्याच्या जागा (Feeding Ground) व विणीसाठीची जागा यामधील अंतर काही हजार किलोमीटर इतके दूर असू शकते. ओरिसा मध्ये खुणेचा बिल्ला (Tag) लावलेल्या कासवांनी श्रीलंकेपर्यंत प्रवास केल्याची नोंद आहे. सागरी कासवांना डोके व पाय आपल्या कवचामध्ये ओढून घेता येत नाहीत. या कासवांचे पुढील पाय वल्ह्यासारखे असतात व त्यांच्यावर कासव प्रकाराप्रमाणे एक किंवा दोन नख्या असतात.

सरीसृप वर्गात नराचा आकार मादीपेक्षा मोठा असतो. परंतू कासवांमध्ये नर मात्र मादीपेक्षा लहान असतो. कासवांची दृष्टी उत्तमरित्या असून प्रतिमा मात्र कृष्ण-धवल प्रकाराची असते. तसेच त्यांचे घार्णेद्रिय उत्तम प्रकारचे काम करीत असतात.

ऑलिव्ह रिडले कासव हे सागरी निसर्ग संतुलनात महत्त्वाची कामगिरी पार पाडत असते. तसेच सागरी अन्नसाखळीतील महत्त्वाचा भाग असून ऑलिव्ह रिडले कासवांची संपूर्ण आयुष्य समुद्रामध्ये जात असल्याने त्यांचे विषयी माहितीबाबत उपलब्धता अनिश्चिती आहे. मात्र निसर्ग संतुलनात परिसर स्वच्छतेचे महत्त्वपूर्ण काम करणारा गरीब प्राणी म्हणून ऑलिव्ह रिडले कासवांना संबोधले जाते. मृत अथवा आजारी मासे किंवा इतर जलचर खावून कासवे समुद्र सफाईचे महत्त्वपूर्ण काम करीत आहेत. तसेच समुद्रातील पाणवनस्पतींची अमर्याद वाढ रोखण्यास मदत होते. पाणवनस्पतींची अमर्याद वाढ रोखली गेली नाही तर माणूस तसेच इतर जलचरांना कठीण परिणामांना तोंड द्यावे लागेल. कासवे अन्नपदार्थासाठी मानवाशी अथवा इतर प्राण्यांशी स्पर्धा करित नाहीत.

ऑलिव्ह रिडले कासवे हे दरवर्षी अगर दोन ते तीन वर्षांच्या अंतराने अंडी घालतात. खड्ड्यातून (घरट्यातून) वर येण्यासाठी अगर मोठी होईपर्यंत आपल्या पिल्लांची काळजी घेण्याचे काम माता-पिता (नर-मादी) कोणीही करत नाहीत. सर्वसाधारणपणे सागरी कासवांना वयात येण्यासाठी १० ते १५ वर्षांचा कालावधी लागतो.

ऑलिव्ह रिडले कासवांची सर्वसाधारण माहिती :

- शास्त्रीय नाव : *Lepidochelys olivacea*
- अंदाजे वयोमर्यादा : ५० वर्षांपर्यंत
- वजन : प्रौढ नर - २५-४६ किलोपर्यंत
मादी - ३५ ते ४५ किलोपर्यंत
- आकारमान : लांबी सुमारे २फूट
- अंडी देण्याची क्षमता : ४० ते १०० पर्यंत
- अंडी उबविण्याचा कालावधी : ४५-५५ दिवस
- नवजात पिल्लांचे आकारमान : लांबी ३७-५० मि.मी.
- नवजात पिल्लांचे वजन : सुमारे १२-२३ ग्रॅम
- खाद्य : मृदुकाय प्राणी, जेलीफिश, शेवाळ इत्यादी.
- विणीचा हंगाम : प्रामुख्याने नोव्हेंबर ते मार्च

सागरी जैवविविधता ही आपली राष्ट्रीय संपत्ती आहे,
त्याचे संरक्षण व संवर्धन आपले आद्य कर्तव्य आहे.

● ऑलिव्ह रिडले या जातीच्या कासवांची समुद्र किनारी घातलेल्या अंड्याची उबवण होईपर्यंत संरक्षण केले जाते.

मादी कासवाने ज्या ठिकाणी अंडी घातलेली असतात त्या ठिकाणी भरतीच्या पाण्याचा धोका तसेच वन्यप्राणी व इतर उपद्रवी प्राणी यामुळे अंड्यांना असणारा धोका संभवत असल्याने त्यांची सुरक्षितता व संवर्धनाचे दृष्टीने कृत्रिमपणे तयार केलेल्या हॅचरिजमध्ये नैसर्गिक पद्धतीप्रमाणे मिळतेजुळते घरटे तयार करून त्यामध्ये अंडी उबवेपर्यंत त्यांचे संरक्षण केले जाते. अंड्यातून बाहेर आलेली पिल्ले सुरक्षितपणे समुद्रामध्ये सोडली जातात.

● ऑलिव्ह रिडले कासवांना असणारे प्रत्यक्ष धोके :

- अंडी पळविणे : वन्यप्राणी व इतर उपद्रवी प्राण्यांकडून भरती रेषेपलीकडील केलेले घरटे खोदून त्यातील अंडी पळविणे व त्यांची नासधूस केली जाते त्यामुळे नव्या उत्पत्तीवर घाला येतो. तसेच मानवाकडून अंडी खाणे व इतर कारणांसाठी तस्करी होण्याची शक्यता असते.
- वन्यप्राणी : कासवांची अंडी ही या भागातील वन्यप्राण्यांचे मोठे खाद्य आहे. कोल्हे, कुत्रे, तरस तसेच कावळे समुद्री पक्षी यापासून धोका असतो.
- कासवांची मांसासाठी हत्या : किनारपट्टीवर मांसासाठी कासवांची हत्या केली जावू शकते.